

KONSTANTIN
PRESLAVSKY
UNIVERSITY
SHUMEN



ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ”

ФАКУЛТЕТ ПО ХУМАНИТАРНИ НАУКИ

СПЕЦИАЛНОСТ ТЕОЛОГИЯ

Утвърждавам:

Декан:.....

КОМПЛЕКТ НА СТУДЕНТА

ДИСЦИПЛИНА: ЕТИЧЕСКИ СИСТЕМИ

ШУМЕН
2012

К О Н С П Е К Т

за изпит по **ХРИСТИЯНСКА ЕТИКА**

за специалност «Теология»,
редовно обучение

1. ПОНЯТИЕ, ИЗВОРИ И МЕТОДИ

- а) Наименование, понятие за нравственост, предмет на нравственото богословие, цели на науката;
- б) Извори на нравственото богословие, разделение, систематизация и език на науката;
- в) Научното знание и методите на науката, научност и критерий за научност, научни методи.

2. ИСТОРИЯ НА НРАВСТВЕНОТО БОГОСЛОВИЕ, ОТНОШЕНИЕТО МУ КЪМ СРОДНИ НАУКИ, ХАРАКТЕР НА НАУКАТА

- а) История на нравственото богословие, университетски традиции, характер на църковния морал;
- б) Отношение на нравствеността към религията, на нравственото богословие към догматическото богословие, отношение на християнската етика към философската, отношение на християнската етика към антропологията и христологията.
- в) Главни недостатъци на съвременното преподаване на етика, етически интелектуализъм и индивидуализъм, християнската етика и новият идеал (Прометеевският) за човечност;
- г) Характер на християнската етика: позициите на фидеизма и рационализма, оригинален характер на съдържанието на нравственото богословие като път за прилагане на православната вероизповед.

3. І НАЧАЛО НА ХРИСТИЯНСКОТО НРАВСТВЕНО УЧЕНИЕ. УЧЕНИЕ ЗА БОГА И ТВОРЕЦ НА ЧОВЕКА И НРАВСТВЕН ЗАКОНОДАТЕЛ

4. ЗНАНИЕ ЗА БОГА

- а) Бог е творец на човека и основа на нравствеността;
- б) Старозаветната вяра в Бога и новозаветната вяра в Бога. Бог е дух (Йн 4:24), Бог е светлина (1Йн 1:5), Бог е любов (1Йн 4:8);
- в) Вярата в Бога и християнският персонализъм;
- г) Богословско-етическото разбиране за Бога и въздействието му в живота на вярващия

5. БОГ, ФИЗИЧЕСКИ СВЯТ И ЧОВЕК

- а) Преход от учението за Бога като творец, нравствен законодател и изкупител, промислител и към нравствената страна на космологията;
- б) Нравственият образ на света;
- в) Сътворение и изкупление;
- г) Светът като място за проявяване на Божия промисъл и условие за изпълнение на нравствения дълг на човека;
- д) Човекът е център на света и фактор, който обуславя неговия участ (Рм 8:19-23).

6. II ХРИСТОЛОГИЧНИ ОСНОВИ НА НРАВСТВЕНОТО БОГОСЛОВИЕ

7. НРАВСТВЕНА ЦЕННОСТ НА БОГОВЪПЛЪЩЕНИЕТО

- а) Място на христологията в систематическото богословие.

- Тенденции в христологията днес;
- б) Нравствена необходимост от външно откровение;
 - в) Въплъщението на Бог Слово и моралът на хората;
 - г) Възкресението на Иисус Христос е начало на новозаветната христология;
 - д) Иисус Христос – начало и цел на човешкото съществуване.
8. **ЛИЧНОСТТА НА ИИСУС ХРИСТОС**
- а) Антропологичен смисъл на христологията. Химнът за Иисус Христос (Фп 2:6–11);
 - б) Христоцентризъм и християнски персонализъм;
 - в) Новозаветното учение за двете природи на Иисус Христос;
 - г) По-важни аспекти на Павловата христология;
 - д) Религиозният, нравственият и общественият живот на Спасителя;
 - е) Новозаветна нравственост;
 - ж) Вероучение и нравственост
9. **ИИСУС ХРИСТОС – НРАВСТВЕН ОБРАЗЕЦ**
- а) Богословски характер на Божието царство;
 - б) Христовото поведение и човешкото поведение (1Пт 2 глава);
 - в) Осъществимост на Христовия нравствен идеал.
 - г) Значение на Христовото изкупително дело за нравствеността
10. **III АНТРОПОЛОГИЧНО ВСТЪПЛЕНИЕ В ХРИСТИЯНСКАТА ЕТИКА**
11. **ЗНАЧЕНИЕ НА ХРИСТИЯНСКАТА АНТРОПОЛОГИЯ ЗА ЕТИКАТА**
- а) Тематичен обхват на християнската антропология и връзката ѝ с нравствеността;
 - б) Систематично-конструктивна антропология (обхваща библейско-богословските знания за човека и се основава на тях);
 - в) Божият образ у човека – старозаветният, новозаветният и патристичният възгледи.
12. **БОГОСЛОВСКО УЧЕНИЕ ЗА ЧОВЕШКАТА ЛИЧНОСТ**
- а) Понятие за достойнството на човека;
 - б) Античното и средновековното разбиране за човека;
 - в) Теоцентризъм, христоцентризъм и антропоцентризъм;
 - г) Структура на човешката личност;
 - д) Бог и човек в сферата на познанието;
 - е) Човекът като цел на себе си и Бог като цел на човека
13. **НОВИЯТ ЧОВЕК**
- а) Изкупеният човек;
 - б) Църквата – благодатна среда за общуване на новия човек с Бога;
 - в) Светия Дух и свободата на човека: благодат и воля;
 - г) Нравствена зрелост на човека
14. **IV ФИЛОСОФИЯ НА МОРАЛА (ОСНОВНИ НРАВСТВЕНИ КАТЕГОРИИ)**
15. **МОТИВИ ЗА НРАВСТВЕНО ПОВЕДЕНИЕ**
- а) Основни мотиви и добродетели;
 - б) Упражняване на волята и възпитание на мотивите;
 - в) Мотиви за религиозно-нравствен живот;
 - г) Социални мотиви;
 - традиции и обичаи
 - любов към ближния
 - д) Значение на мотивите.
16. **НРАВСТВЕНА ПОТРЕБНОСТ И НРАВСТВЕНО ЧУВСТВО**
- а) Понятие и прояви;
 - б) Пътища за познаване на нравствените ценности;

- в) Функции на нравственото чувство.
- 17 **НАВСТВЕН ЗАКОН**
- а) Понятие и произход;
б) Номизъм и антиномизъм;
в) Контекстуален морал
- 18 **СЪВЕСТ**
- а) Понятие, произход и психична структура;
б) Състояния и функции;
в) Възпитание на съвестта;
г) Значение на съвестта на човека в отношенията му с Иисус Христос;
– Съвестта в Священото Писание
– Съвестта в съзнанието на хората
д) Възгледи за съвестта;
е) Съвест и авторитет;
ж) Мъдрост и добра съвест.
- 19 **НАВСТВЕН ДЪЛГ**
- а) Дълг и склонност;
б) Нравствени задължения и евангелски съвети;
в) Сблъскване на задължения.
- СВОБОДА НА ВОЛЯТА**
- а) Понятие. Детерминизъм и индетерминизъм;
б) Положителна и отрицателна свобода;
в) Християнска свобода.
- НАВСТВЕНА ОТГОВОРНОСТ**
- а) Актуалност и значение;
б) Отговорност и свобода;
в) Условия за нравствена отговорност и вменяване
- 20 **ДОВЕРИЕ**
- а) Потребност и зараждане;
б) Ценност на доверието в църковно-обществения живот;
в) Форми за проявяване на доверие
- 21 **ЦЕННОСТ**
- а) Вярa и ценност;
б) Откриване на ценности;
в) Преживяване на ценности и святост
- 22 **БЛАГОРАЗУМИЕ**
- а) Същност на благоразумието;
б) Прояви – благоразумието като проява на добра съвест;
в) Възпитание на благоразумието
- 23 **ГРЯХ**
- а) Библейският възглед за греха, мотиви за първия грях и последици от него; учението на източни и западни свети отци и църковни писатели за греха, смисълът на греха в съвременната богословска литература;
б) Видове грехове – богословска класификация и библейско разграничаване;
в) Извори на греха, отговорност за греха, перспективи за превъзможване на греха
- 24 **ДОБРО**
- а) Общо понятие за добро, доброто в Стария Завет, доброто в Новия Завет, видове добро поведение;
б) Нравственото добро в съвременната богословска литература,

- критерии за нравствено добро;
- в) Нравственото добро като добродетел, структура и битие на добродетелта, възгледи на свети отци, първи опити за систематизиране на добродетелите
- 25 **ЗЛО**
- а) Произход, религиознометафизичен монизъм и проблемът за теодицеята, религиознометафизичен дуализъм (персизъм, манихейство, богомилство), космологичен възглед (Плотин, блаж. Августин);
- б) Същност и феноменология на злото;
- в) Отговорност за съществуването на злото в света
- 26 **V ИНДИВИДУАЛНА НРАВСТВЕНОСТ**
- 27 **ОБЕКТИВНО-СУБЕКТИВНО СПАСЕНИЕ НА ЧОВЕКА**
- а) Начало на християнския живот – понятие, вяра и духовна промяна (Притчата за блудния син – Лк 15:11–32);
- б) Духовно възраждане чрез светите тайнства;
- в) Стабилизиране на християнския живот, добротворство
- 28 **ХРИСТИЯНСКО БЛАГОЧЕСТИЕ**
- а) Субективна страна на благочестието;
- б) Действителност на християнското благочестие;
- в) Благочестието – нравствен ред в живота на човека
- 29 **ХРИСТИЯНСКА РЕЛИГИОЗНОСТ**
- а) Същност на религиозността според Свещеното Писание на Стария и Новия Завет, вътрешна и външна религиозност;
- б) Религиозността на човека и църковните тайнства, мистична среща на вярващия с Иисус Христос в тайнствата;
- в) Ярки изразни форми на религиозността, грехове против християнската религиозност
- 30 **МОЛИТВА**
- а) Значение на молитвата за живота на вярващия;
- б) Същност на молитвата;
- в) Молитва и добродетели;
- г) Външна и вътрешна молитва
- 31 **ХРИСТИЯНСКА ДУХОВНОСТ**
- а) Концентрация на духа на вярващия;
- б) Психофизическо спокойствие;
- в) Одухотворяване на човека и облагородяване на творческата активност на духа и ума
- 32 **ЦЕЛ И СМИСЪЛ НА ЧОВЕШКИЯ ЖИВОТ**
- а) Целта на човешкото поведение и копнежът към блаженство като мотив в живота;
- б) Бог е цел на човека, връзка между целта и смисъла на живота;
- в) Влияние на последната цел на човека върху неговия живот. Задължение или радост
- 33 **ОСНОВНИ ХРИСТИЯНСКИ ДОБРОДЕТЕЛИ. ВЯРА**
- а) Вярата в Свещеното Писание и учението на Църквата;
- б) Зараждане на вярата, жива вяра, разумна вяра;
- в) Рационален и нравствен характер на вярата;
- г) Вярата е духовен учител на християнина, грехове против вярата, значение на вярата за живота на човека
- 34 **НАДЕЖДА**
- а) Развитие на християнската добродетел надежда, обект,

обосноваване на свръхестествената надежда;

б) Християнска надежда, жива и мъртва надежда, доверяване на Бога;

в) Мистичност на свръхестествената надежда, грехове против християнската надежда; надеждата въздейства положително върху живота на човека

35 **ЛЮБОВ**

а) Психологични основи на християнската любов, прояви, обекти;

б) Любов към Бога, към ближните и към себе си;

в) Прояви на любовта и грехове против нея;

г) Любовта като доминанта в християнското общество и негова цел.

36 **ХРИСТИЯНСКА АСКЕЗА И МИСТИКА**

а) Същност на аскезата от гледна точка на психологията,

ранния будизъм и античната философия, библейският възглед за аскезата;

б) Аскезата в ранното християнство и патристичната литература, християнският смисъл на аскезата;

в) Мистика.

ПРАВЕДНОСТ И СВОБОДА

а) Гражданска и философска праведност – живот според изискванията на разума, праведността на фарисеите и книжниците;

б) Святост, святост и свобода;

в) Висше благо

37 **VI ЕСХАТОЛОГИЯ. ПРАВСТВЕН АСПЕКТ**

38 **ЖИВОТ ВЪВ ВЕЧНОСТТА**

а) Вярата в задгробния живот като мотив за нравствено поведение, вярата във вечния живот и свободата на човека;

б) Нравствена ценност на вярата в безсмъртието;

в) Характер на есхатологичната действителност, верова предства за живота във вечността след Божия справедлив съд

II. Литература:

а) препоръчителна:

1. **Киров, Димитър.** Структура и граници на християнската етика. С., 2010.
2. **Киров, Димитър.** Богословие и философия. С., 2006.
3. **Киров, Димитър.** Измеренията на човека. С., 2005.
4. **Киров, Димитър.** Беседи по религия (съавт.). С., 1992. **От същия автор:** Кратка богословска енциклопедия (съавт.). С., 1993; Блажени Августин. С., 1993; Човекът е съработник на Бога. Годишник на Софийския университет “Св. Климент Охридски”, Богословски факултет (ГСУ, БФ). т. I, 1993. Нова серия; Вярата и живот (съавт.). Университетско издателство “Св. св. Кирил и Методий”. В. Търново, 1994; Добро и зло в богословието на св. Климент Охридски. ГСУ, БФ, т. 2. Нова серия. С., 1996; Въведение в християнската антропология. Университетско издателство “Св. Климент Охридски”. С., 1996; Християнска етика (съавт.). т. I. Философия на морала. ч. I. С., 1996. Трите аспекта на етиката. 1. Антропология. Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, С., 2001; Измеренията на човешкия живот според митрополит Климент (Васил Друмев), С., 2001; Богословие на общественния живот, С., 2002; Християнска етика, (съавт.), С., 2003; Християнството е вяра, С., 2004.

5. **Йорданова, Г.** Значението на изучаването на християнските нравствени ценности в училище. – В: VI-ти “Св. Николаевски” православни образователни четения, 30.11 – 01.12.2007, Бургас, 2008, с. 140-145
6. **Карамихалев, Й.** Записки по православна християнска етика. София: СамИздат, 2010.
7. **Мандзаридис, Г.** Християнска етика, Т. I. Изд. Омофор, С., 2010.
8. **Пашев, Ганчо.** Идеята за спасението и нейната нравствена страна, Годишник на Богословския факултет (ГБФ), т. VIII, 1930/1031; **От същия автор:** Нравственото учение на Исуса Христа. С., 1932; Религия и нравственост. ч. I, С., 1934; Царството Божие, ч. I Царството Божие във Ветхия и Новия Завет, ГБФ, т. XII, 1934/1935; Нравствено богословие. т. I, С., 1939; Служението на ближния като основен принцип на християнския живот. Годишник на Духовната академия (ГДА). т. II. С., 1951/1952.
9. **Панчовски, Иван.** Антиномичност между религия и етика. ГБФ. т. XXVI. С., 1949. **От същия автор:** Етическа автономия и религиозна теонимия. ГДА. т. I. С., 1951; Обезценява ли християнството тукашния свят и живот. ГДА. т. IV. С., 1955; Божи промисъл и нравствена свобода. ГДА. т. V., С., 1956; Въведение в нравственото богословие. С., 1962; Методология на нравственото богословие, С., 1962; Християнската любов към Бога. ГДА. т. XX. С., 1972; Християнската любов към себе си. ГДА. т. XXI. С., 1973; Християнската любов към ближните. С., 1977; Личността на Исус Христос. С., 1990; Най-прекрасният.С., 1992; Християнската надежда. С., 1994.

б) допълнителна:

1. **Тутеков, Св.** Личност, общност, другост. София: Омофор, 2009.
2. **Тутеков, Св.** Добродетелта заради истината. Велико Търново, 2009.
2. **Епископ Теофан.** Начертание християнското нравоучения. М., 1895; **От същия автор:** Путь ко спасению (кратки очерк аскетике), М., 1908, преведена на български.
3. **Олесницкий, В.** Изъ системы християнского нравоучения. Киевъ, 1896.
4. **Янышев, Т. Л.** Православно-християнское учение о нравственности. С.-Петербургъ, 1906.
5. **Дробницкий, О. Г.** Моральная философия (б.г.).
6. **Прот. Александър Мен.** Синът човешки, С., 2000, Превод от руски Д. Савова-Габровска.
7. **Янарас, Христос,** Азбучник вере, Нови Сад, 2004
8. **Burkhardt. H.** Ein Mensch - was is das?: zur theologischen Anthropologie, Basel, 2003.
9. **Chapiro, M.** Essai sur genese de l'home et de la societe. Paris, 1988.
10. **Furger, Franz.** Christliche Sozialethik, 1991.
11. **Garaudy, R.** Perspectives de l'home. Paris, 1989.
12. **Gaurdini, Romano.** Ethik, 1993.
13. **Hesnard, P.** La morale sans peche. Paris, 1988.
14. **Hoerschelmann, Thomas.** Theologische Ethik, 1996.
15. **Holdegger, A.** Ethik der Medien Kommunikation, 1994.
16. **Humbert, A.** La morale de saint Paul, 1958.
17. **Kreb, H.** Theologische Ethik. Bd. 1, 1990, Bd. 2, 1991.
18. **Kuhl. K.** Christliche Ethik, Nuerberg, 2005.

19. **Kuhlmann, H.** Reflexionen zur theologischen Anthropologie, Munster, 2004.
20. **Lange, Deitz.** Ethik in evangelischer Perspektive, 1992.
21. **Mladin, Nicolae.** Teologia moralna ortodoxa (съавт.). vol. I. Bucuresti, 1978; От същия колектив: vol. II. Moraja soeciala. Bucuresti, 1980.
22. **Monod, Wilfred.** Le probleme du bien. Psris. б. г.
23. **Pannenberg, Wolfhart.** Ethik und Ekklesiologie, 1977.
24. **Rauchfleisch, Udo.** Psychoanalyse und theologische Ethik, 1994.
25. **Rendtorf, Trutz.** Ethik. Bl. 1. 1990. Bd. 2. 1991.

www.pravoslavie.bg

III. Форми на самостоятелна работа

1. Студентите разработват реферат по предварително зададена тема от преподавателя.

IV. Семестриален контрол на:

1. Присъствието на лекционните и семинарни занятия.
2. Писмени реферати по предварително зададени от преподавателя теми.

Критерии за оценяване на самостоятелна работа

За т.1от формите за самостоятелна работа (реферат):

Първо равнище – изготвяне по “готова схема” – **Среден /3/;**

Второ равнище – изготвяне по аналогия на даваните образци или ситуации – **Добър /4/;**

Трето равнище – изготвяне чрез преобразуване на овладяните способности и извеждане на свой извод– **Мн. добър /5/;**

Четвърто равнище – предлагане на оригинална теза и извод– **Отличен /6/.**

V. Условия за допускане до изпитна процедура:

1. Посещаемост на лекциите (минимум 40% от часовете).
2. Изпълнение на формите на самостоятелна работа.

VI. Изпитна процедура. Схема/елементи, процедура на изпита, критерии за оценяване знанията и уменията на студентите, присъждане на кредити

Изпитна процедура: Основен елемент на изпитната процедура по дисциплината Християнска етика е писмена разработка на два въпроса от конспекта определени чрез теглене на изпитен билет

VII. Критериите за оценяването на знанията, уменията и компетентностите на студентите, на оформяне на изпитната оценка, на присъждане на кредити включват:

Писмена част:

- Първо ниво –отсъствие на основни моменти от темата; неусвоен понятиен апарат, беден език – Среден /3/;
- Второ ниво - репродуктивно-описателно извеждане на темата; допускане на неточности в използваните понятия, добра езикова култура – Добър /4/.
- Трето ниво – продуктивно-нестандартно извеждане на темата; използване на литературни данни и извеждане на своя теза; адекватност на използваните понятия; добра езикова култура – Мн. добър /5/.
- Четвърто ниво – творческо, самостоятелно, логично извеждане на темата, обосноваване и интерпретация на литературата; изявено отношение и позиции към темата; точност и богата езикова култура – Отличен /6/.

Оценяване: Важно е нивото на познаване на изследванията по проблема и тяхното аналитично осмисляне. Крайната оценка се оформя като средноаритметична величина от оценката, получена изпита и оценката от самостоятелната работа през семестъра в съотношение 70 към 30 в полза на изпита.

Оформянето на крайната оценка по описания начин не важи в случай, че студентът е получил оценка Слаб (2) на изпита.

Въз основа на успешно положен изпит и текущ контрол на студента се присъждат 9 кредита.

Критерии за оценяване Главен критерий при оценяването на студентите е нивото на познаване на изследванията по проблема и тяхното аналитично осмисляне. При колебание между две степени от шестобалната система се взема предвид двата задължителни за допускане до изпит елемента.

Х. Принципи на формиране на оценката

Обективното формиране на оценката се основава на следните функции на оценката:

- **диагностична** – показва както колко успешна е работата на студента при овладяване на материята по дисциплината по време на курса на обучение, така и устойчивостта на знанията по теоретичните постановки и на уменията в практическата работа по етика;
- **мотивационна** – студентът се стимулира за по-нататъшно овладяване на общообразователни компетентности;
- **прогностична** – въз основа на оценката може да се прогнозира развитието на студента в областта на нравственото богословие, вкл. включване в магистърски и докторантски програми.

Комплектът е подготвен от проф. д.теол.н. Димитър Киров и гл. ас. д-р Галя Йорданова.